

УДК 330.837:338.22:332.1(1-22)

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-2-32>

Юхименко П.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та економічної теорії
Білоцерківського національного аграрного університету

Батажок С.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної теорії
Білоцерківського національного аграрного університету

Бількевич В.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри технології виробництва
продукції птахівництва та свинарства
Білоцерківського національного аграрного університету

Yukhimenko Petro

Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Economics and Economic Theory
Belotserkov National Agrarian University

Batazhok Svetlana

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Economic Theory
Bilotserkov National Agrarian University

Bilkevych Vita

Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Technology of Poultry and Pig Production
Bilotserkov National Agrarian University

ФОРМУВАННЯ ДОСКОНАЛОГО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

FORMATION OF PERFECT INSTITUTIONAL ENVIRONMENT FOR INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UNITED COMMUNITIES IN RURAL AREAS

Метою статті є поглиблення теоретичних засад і наукове обґрунтування підходів до формування в умовах відкритої економіки досконалого інвестиційного інституціонального середовища сільських територій та новостворених громад. Показано, що формування досконалого інвестиційного інституціонального середовища змінює основні принципи економічних взаємодій, робить їх однаково досяжними для всіх учасників інвестиційних проєктів, дає можливість узгодити інтереси суб'єктів формального й неформального секторів та забезпечити їх мотиваційними стимулами до інноваційно спрямованого та екологічно відповідального шляху розвитку економіки країни. В новому інституціональному середовищі з інклюзивними економічними та політичними інститутами інвестиційна регіональна політика має органічно вбудовуватись у загальну систему управління та бути цілковито підзвітною та прозорою.

Ключові слова: інвестиції, інститути, інституціональне середовище, інфосфера, інвестиційні ресурси, підприємництво, інвестиційна політика.

Целью статьи является углубление теоретических основ и научное обоснование подходов к формированию в условиях открытой экономики совершенной инвестиционной институциональной среды сельских территорий и новоиспеченных общин. Показано, что формирование совершенной инвестиционной институциональной среды изменяет основные принципы экономических взаимодействий, делает их одинаково доступными для всех участников инвестиционных проектов, дает возможность согласовать

интересы субъектов формального и неформального секторов и обеспечить их мотивационными стимулами к инновационно направленному и экологически ответственному пути развития экономики страны. В новой институциональной среде с инклюзивными экономическими и политическими институтами инвестиционная региональная политика должна органично встраиваться в общую систему управления и быть полностью подотчетной и прозрачной.

Ключевые слова: инвестиции, институты, институциональная среда, инфосфера, инвестиционные ресурсы, предпринимательство, инвестиционная политика.

The purpose of this article is to deepen the theoretical foundations and scientifically substantiate approaches to the formation in the conditions of open economy of a perfect investment institutional environment of rural areas. The article has used systematic and evolutionary approaches requiring a hierarchy of essential understanding of a perfect institutional environment and provides a whole research with an identification of various characteristics, direct and feedback relationships and dependencies that arise in the implementation of rural investment policy in Ukraine. The essence of the study is to determine the impact of the level of institutional environment perfection of investment attractiveness of rural areas in Ukraine. The practical content has been determined by the fact that theoretical and methodological bases, conclusions, scientific and practical recommendations form the scientific basis for the development of a new and a whole concept of national investment policy development at the regional level in Ukraine, taking into account the integration and world economic globalization processes. It has been substantiated that the institutional component is an important component of investment attractiveness for rural areas except an economic one. Research has proved that the formation of a perfect investment institutional environment changes the basic principles of economic interactions, makes them equally attainable for all participants of investment projects, gives the opportunity to reconcile the interests of the entities of the formal and informal sectors and provide them with motivational incentives for innovation-oriented and environmentally responsible country. It has been concluded that the ability of a perfect institutional investment environment to direct an investment potential to the improving of well-being, innovations and investing in people requires the state to determine these tasks as critical of economic growth of rural areas in order to increase the inhabitants' wealth. It has been substantiated that investment regional policy should be organically integrated in a new institutional environment with inclusive economic and political institutions and should be an accountable and transparent one in governance system.

Keywords: investments, institutes, institutional environment, infosphere, investment resources, direct investments, entrepreneurship, investment policy.

Постановка проблеми. В період виходу української економіки з нової кризи 2020 року важливо здійснити це на інноваційній основі та принципах відкритості, сформувати нову інфосферу сприяння реалізації ідеї активного залучення приватного національного й зарубіжного капіталу у вигляді інвестицій для вирішення невідкладних економічних і соціальних проблем, які назріли на регіональному рівні. В новій інфосфері для майбутніх інвесторів серед важливих факторів, які є визначальними у прийнятті ними рішень співробітництва, слід назвати досконалу інституціональну обумовленість на принципах сильності держави¹. У сформованому в Україні ринковому середовищі за міжнародною оцінкою цей індекс у 2018 році становив 3,10 із 5 можливих балів [1], тому для новостворених громад інституціоналізація інвестиційного процесу в умовах децентралізації стає викликом часу. Цим визначається актуальність вибраної нами теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну основу нашого дослідження складають фундаментальні дослідження інституціоналістів, таких як Т. Веблен, Дж. Коммонс, Р. Коуз, Д. Норт, Ф. Фукуяма, які у своїх працях розкривають вплив інституціональної архітекtonіки на економічні процеси на мікро-, мезо- й макрорівнях. Питання інституціоналізації (формування правил гри) ринкового середовища на державному й регіональному

рівнях досліджували С. Шульц, С. Вовканич, М. Максимчук [2]. Вплив щільності інституціонального середовища на рівень конкурентоспроможності реального сектору економіки на регіональному рівні вивчав С. Іщук [3]. Використання механізмів інвестиційної привабливості для активізації економічного розвитку окремих регіонів викладені в наукових доробках О. Лайка [4; 5], В. Осипова та О. Єрмакової [6]. Проте нові виклики глобального економічного середовища вимагають постійного вдосконалення правил гри на національному й регіональному рівнях.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нові виклики в процесі децентралізації та зростання ролі новостворених громад у вирішенні проблем розвитку регіонів вимагають подальшого теоретичного узагальнення цього процесу, зокрема теоретичного обґрунтування впливу інституціональних чинників на формування позитивної інвестиційної інфосфери, яка сприятиме зміцненню довіри потенційних інвесторів та активній співпраці з приватним капіталом на регіональному рівні. Цим визначається практична спрямованість дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є поглиблення теоретичних засад і наукове обґрунтування підходів до формування в умовах відкритої економіки досконалого інвестиційного інституціонального середовища сільських територій та новостворених громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування нового інвестиційного середовища не буде результативним, якщо він не буде супроводжуватись принципом сильності держави, що

¹ Це стан, коли держава незалежно від посади й грошового мішка змушує всіх економічних агентів працювати за законом, дотримуватись розроблених нею правил гри в ринковій економіці.

обумовлено тим, що у поведінковій економіці інвестора найважливішим у спонуканні його до дії залишається впевненість у захисті його інвестицій з боку держави та її інститутів. Важливість досягнення позитивного результату обумовлена нинішніми фінансовими обмеженнями на рівні держави та регіонів. В цих складних умовах пошуку виходу з економічної кризи одним з основних активаторів і стимуляторів розвитку їх реального сектору економіки й соціальної інфраструктури на ринкових основах є приватні інвестиції. У формуванні планів перспектив розвитку новостворених громад це має стати стратегічним завданням їх інвестиційної політики. Сформовані на державному рівні нові ринкові правила гри на принципах її сильності в інвестиційній політиці сприятимуть виходу України з інституціональних пасток на всіх рівнях інститутів державної архітектури, які мають самопідтримуючий характер розвитку.

1) Життєвість бюрократичної та корупційної пасток (корупційна складова частина тіньової доларизованої економіки нині сягає 14% ВВП) [7] як результат «м'яких фінансових обмежень» виштовхує з «клубного блага» й позбавляє реальної фінансової державної підтримки більш успішних, освічених, мотивованих на кінцевий результат підприємців, які готові та здібні до інновацій і розвитку креативного сектору національної економіки.

2) Потребує вирішення проблема пастки неосвіченості, яка є наслідком демократизації у формуванні нових владних інститутів новостворених публічних союзів, їх недостатнього практичного й політичного досвіду та управлінських знань у формуванні позитивної інвестиційної інфосфери на регіональному рівні в новому глобалізованому конкурентному середовищі. Проведений нами моніторинг освітнього рівня в Київській області представників органів місцевого самоврядування, депутатів місцевого рівня останнього скликання дав змогу встановити, що 56% них не мають належного рівня знань у сфері публічного управління та адміністрування, отже, не володіють базовими навиками щодо розроблення та впровадження інвестиційних проєктів розвитку території. Це одна з причин того, що Україна у 2018 році за рейтингом використання ресурсів посідала 82 місце [8].

Діяльність новостворених публічних органів управління має бути спрямована на створення стимулюючої інвестиційної інфосфери на регіональному рівні, що є особливо важливим в умовах утвердження самостійності у прийнятті ними фінансових рішень та виконанні цілої низки функцій, переданих на місцевий рівень. Нові правила гри на ринковій основі сприятимуть розвитку економічної інноваційної активізації діяльності органів управління новостворених публічних союзів різних рівнів. Якщо весь цей процес помістити в рамки інституціональної теорії, то інвестиційна політика розглядається як політика формування системи формальних і неформальних інститутів упорядкування, координації та узгодженості, що утворюються задля зниження наявних трансакційних витрат в інвестиційному процесі [9, с. 113]. Базовим фундаментом і критерієм ефективності цього процесу має стати зменшення трансакційних витрат. Це спонукає до зміни парадиг-

ми управління в умовах проведення децентралізації, яка вимагає зміни процесу міжвладної та суспільної комунікації управлінської архітектури між владною структурою та інвесторами. Така зміна потребує встановлення інвестиційних пріоритетів, чіткої мети, обумовленості на основі компромісів процедури, форм і широкого спектру методів її досягнення, що, відповідно, знижує рівень трансакційних витрат, які за нинішніх підходів до бюджетування та інвестування займають лівову частку державних коштів. За недосконалості нинішнього ринкового рівня системи управління та відсутності активного громадянського суспільства в Україні цей показник сягає 42% ВВП (середній світовий показник становить 30%) [10], що свідчить про наявність значного резерву економії коштів на вдосконаленні системи децентралізованого управління інвестиційними ресурсами. Серед причин цього слід назвати не тільки низьку якість управлінських рішень, але й недосконалість інституціонального інвестиційного середовища та негативну інфосферу, які є визначальними факторами під час прийняття та реалізації інвестиційних рішень з боку інвесторів. Зокрема, зі зміни самої архітектури інвестиційних формальних інститутів розпочинаються витрати на реалізацію самого механізму інвестування та організацію фінансового контролю, а також примус до виконання сформованих нових інвестиційних правил. Якщо їх систематизувати, то можна помітити, що в сукупності вони мають зовнішнє, внутрішнє походження, а також походження соціального навчання. До першої групи (які є наслідком демократичності, відкритості та злагодженості інвестиційних інститутів) належать витрати на специфікацію прав на розподіл майбутніх доходів для кожного учасника інвестиційного проєкту, отримання всеосяжної вчасної та правдивої інформації, контроль та їх координацію. До другої групи віднесемо витрати, що пов'язані з опортунізмом самих інвесторів (витрати впливу, моніторингу тощо). Третю групу складуть витрати, які пов'язані з трансакційними адаптаціями до нових правил гри на ринковій основі в процесі реалізації інвестиційних проєктів, зокрема, за зміни механізмів управління в системі (наприклад, зміни наявних правил інвестування та врахування як національних, так і регіональних особливостей інвестиційного середовища, децентралізації у рішеннях щодо інвестиційної політики й правил).

Більш глибокий їх аналіз засвідчує, що вони незбіжні та мають об'єктивну обумовленість, проте рівень їх величини різний і залежить від щільності сформованого інвестиційного інституціонального середовища. В поведінковій економіці окремі фактори мають суб'єктивну спрямованість. Досвід діяльності новостворених громад Київської області засвідчив, що надзвичайне зниження інформаційних витрат призводить до здійснення необґрунтованих, ірраціональних управлінських дій у реалізації інвестиційних проєктів їх розвитку. Проведене нами опитування серед голів сільських рад, їх заступників і депутатів сільських рад Білоцерківського та Уманського районів (2018 рік) показали, що 55% опитаних по Білоцерківському району і 72% по Уманському району зізналися, що не мають достатніх знань для розроблення

стратегії розвитку громади, тому для них важливою є комунікаційна складова частина, яка вимагає певних витрат. Нехтування цим, зрештою, негативно відбивається на функціонуванні самої системи формування інвестиційних ресурсів на регіональному рівні. Зокрема, необґрунтована мінімізація організаційних витрат відображається у звуженні відтворення ефективних ділових контактів між інститутами її архітекtonіки. Трансакційні витрати, що пов'язані, зокрема, з координацією та субординацією функцій, які виконує кожний інститут інвестиційної системи, за їх ірраціонального зниження виражаються у відродженні ірраціонального розподілу виконання функцій організаційними владними структурами системи управління, зниженні рівня контролю за використанням інвестиційних фінансових ресурсів, зростанні опортунізму тощо, тому в процесі інституціоналізації інвестиційної сфери важливо врахувати найважливіші вимоги.

1) Інституціоналізація інвестиційної діяльності має передбачити законодавче закріплення стимулюючих факторів інвестування інноваційного та креативного спрямування економіки (нова економіка вимагає досягання такого показника в розвитку не нижче порогового рівня 66% від показників технологічного лідера та за середнього рівня їх якості, інакше розвиток економічного потенціалу цієї території матиме негативний прогноз щодо технологічної конвергенції) [11, с. 39].

2) В новій архітектоніці управління має бути забезпечена спроможність нових «якісних» владних інститутів урядування реалізувати на практиці інноваційні механізми інвестування (умова гнучкості інституційної системи та безперервності інституціональних трансформацій, а також адаптації до нових викликів).

3) В умовах формування нової економіки, коли найважливішим фактором розвитку є людський капітал, важлива роль належить формуванню архітектоніки інститутів захисту інтелектуальної власності та механізмів її правового забезпечення на інновації в інвестиційному процесі новостворених громад.

4) Розуміння реакції інвесторів на запроваджені стимули до інновацій в процесі формування та реалізації проєктів розвитку має досягатися через забезпечення їх широкої участі в модернізаційних процесах. Поки що драйвери майбутнього економічного зростання сільських територій відчувають інтелектуальний голод і нестачу забезпеченості відповідними фахівцями (від 3% від потреб для сектору «науки про життя» до 35% від потреб для ІКТ-сектору) [8, с. 135].

Формування на цій основі нової інвестиційної інфосфери для практиків має стимулюватись на всіх рівнях управлінської архітектоніки, що буде не тільки об'єднувати групи інтересів, але й відповідати вимогам бізнесу, а також щонайменше для більшості громадян стати національною ідеєю. Досконале інвестиційне середовище створює позитивну інфосферу можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації регіональних проєктів розвитку, що розширює джерела поповнення місцевих фінансових ресурсів. На 1 січня 2020 року «інвестиційні паспорти» представили 103 громади, де показані конкурентні переваги, економічна привабливість, інвестиційні пропозиції (представили 43 громади), умо-

ви, а також подано ключову інформацію про громаду, що є важливою інформаційною складовою частиною для майбутнього інвестора. Це сприяло зростанню майже вдвічі фінансових можливостей цих громад, що не характерне загалом для держави [12].

В умовах нового конкурентного середовища інституціоналізація децентралізації у використанні та формуванні фінансових ресурсів, зміцнення банківської системи створюють фундамент для практичного втілення в дію механізмів сприяння регіонального розвитку. Цей процес спрямований на вирівнювання можливостей досягнення успіху за рахунок зростання інвестиційної привабливості та ефективності у використанні ресурсного потенціалу публічних союзів різних рівнів та банків в активізації та долученні до вирішення нагальних проблем розвитку місцевого підприємництва. В постіндустріальному суспільстві важливим є спрямування їх (інвестиційних ресурсів) на активізацію людського капіталу та нематеріальних факторів розвитку, які описав М. Портер [13, с. 174]. Це дає можливості нарощувати в регіонах власний інвестиційний потенціал нової економіки, яка створює умови швидкого розвитку сільських територій в умовах дефіциту державних інвестицій. Такий підхід є вимогою сьогодення та умовою реалізації на практиці передбачень теорії «регіонального світу», яка обґрунтовує зростання ролі невеликих регіонів у XXI ст. аж до їх самостійності у формуванні відносин у глобалізованій відкритій економіці.

Процес інтеграції у світовий економічний простір поставив на порядок денний для України обумовлену необхідність вжиття таких заходів.

– Зростання ролі та можливостей інвестиційних ресурсів публічних союзів, що сприятиме, на думку дослідників, «концентрації фінансових ресурсів на реалізацію пріоритетних інвестиційних проєктів соціально-економічного розвитку територій» [14, с. 639]. Важливість цього аспекту полягає в тому, що він спрямований на зменшення суперечностей між активними та депресивними регіонами, створює стимулюючий інституціональний фундамент для розвитку підприємництва в них. Процеси децентралізації створюють умови, коли місцеве самоврядування стає не додатком центральних інститутів держави, а їх важливим і рівноправним економічним партнером, а зміст цього партнерства спрямований на розвиток людського капіталу як найціннішого ресурсу нової економіки.

– Показники ефективності діяльності органів місцевого урядування з розвитку сільських територій мають бути наближені до європейських, які на ринкових принципах спрямовані на формування зміцнення власних регіональних інвестиційних можливостей через сприяння та стимулювання розвитку підприємництва.

– Принцип сильності держави має забезпечити виконання єдиних ринкових правил гри на рівних конкурентних умовах, що важливо для зростання інвестиційної довіри у відкритій поведінковій економіці, є кориснішим, ніж протекціоністська «батьківська» опіка держави.

– Інституціоналізація процесу конвергенції та взаємодії з новоствореними органами місцевого самоврядування слаборозвинених сільських територій

на ринковій основі. Сутність її полягає в тому, що вона має бути спрямована на мультиплікування місцевого «ринкового потенціалу», як найважливішого інвестиційного фундаменту, що забезпечить економічне зростання та вирішення соціальних проблем сільських територій на основі розвитку підприємницької складової частини та формування спроможного їх бюджету інноваційного розвитку. В умовах відкритості економіки та децентралізації управління сільські території демонструють значно активнішу конвергенцію порівняно з цілою країною.

– Формування місцевої архітектури інвестиційних інститутів має враховувати апробовані світовою практикою фундаментальні принципи, бути спрямованим на виконання цільових програм розвитку й вирішення соціально-економічних та екологічних проблем сільських територій за рахунок інвестиційних власних і залучених зовнішніх коштів.

Процес децентралізації, який супроводжується передачею повноважень та функцій на рівень територіальних громад сільських територій, має бути підкріплений необхідними фінансовими ресурсами та правами розпорядження ними для вирішення місцевих проблем розвитку. На рівні центральних державних інститутів інвестиційна політика розвитку сільських територій має змінитися від парадигми подальшої модернізації («підтягування») до нової парадигми залежності, взаємозалежності. Це ринковий принцип взаємин, який сприятиме формуванню власного ресурсного потенціалу розвитку та створенню фундаменту цілісності фінансової системи України та ефективності використання інвестиційних ресурсів на рівні сільських територій.

Результативність інвестиційної політики, яку проводять органи місцевого урядування на рівні сільських територій, має визначатися методом аналізу конкурентоспроможності та переваг новоствореного економічного потенціалу. Такий підхід передбачає оцінювання рівня їх розвитку на основі таких груп показників, як загальні макроекономічні показники економічного й соціального розвитку, що є найважливішими серед них; показники комплексності використання ресурсного потенціалу та розвитку цієї території, включаючи бізнесову складову частину; показники її конкурентоспроможності. Найважливішими макроекономічними показниками мають бути валовий регіональний продукт і всі залучені інвестиції для розвитку (зокрема, розрахунок на душу населення регіону), зайнятість.

Висновки. Отже, проведений аналіз дає підстави зробити такий висновок, що процес адміністрування органів влади на всіх рівнях державної архітектури в контексті повернення інвестиційної довіри приватному капіталу та сприяння до його активізації в розвитку сільських територій має ґрунтуватись на їх зацікавленості у власному розвитку, інституціональному закріпленні рівноправних відносин центральних і регіональних органів влади та принципі сильності держави. Інвестор має бути впевнений у збереженні через захист державних органів від шахрайства та рейдерства, а також збільшенні своїх інвестицій. Формування такої інфосфери довіри спонукає до законодавчого закріплення децен-

тралізації (юридичне закріплення адміністративно-територіального устрою на рівні громад, поняття адміністративного центру територіальної громади та території територіальної громади тощо відповідно до положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 20 грудня 2019 року № 2653) та формування досконалого інституціонального середовища інвестиційної діяльності, що дасть більшу самостійність і гнучкість новоствореним громадам сільських територій за ухвалення ними економічних та інвестиційних рішень, сприятиме зростанню ефективності використання обмежених фінансових ресурсів та налагодженню взаємовигідної співпраці з приватним капіталом на рівні сільських територій. Зміцнення фінансової складової частини регіонів може забезпечити їх креативність, спонукати до пошуку інновацій під час формування на місцевому рівні комплексних та економічно ефективних програм розвитку, даючи змогу місцевим органам урядування експериментувати з розвитком.

Центром уваги подальшого дослідження з цієї тематики можуть бути наукові обґрунтування комплексного механізму та практичних пропозицій щодо інституціоналізації інвестиційного середовища України на регіональному рівні для створення позитивної інвестиційної інфосфери та механізмів економічного стимулювання ефективного управління інвестиційної складової частини розвитку сільських територій.

Бібліографічний список:

1. ЄБА: Інвестиційний клімат в Україні вийшов з негативної площини. *AgroPortal*. 2018. 11 липня. URL: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/eba-investitsionnyi-klimat-v-ukraine-vyshel-iz-otrisatelnnoi-ploskosti> (дата звернення: 06.02.2020).
2. Шульц С., Максимчук М., Сторонянська І. Еволюція парадигми районування та її модернізація в умовах реформування просторово-інституційної структури економіки України. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 20–28. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/.../Downloads/regek_2010_3_.pdf (дата звернення 20.04.2020).
3. Іщук С. Інвестиційний процес і перспективи розвитку виробничої сфери у Західному регіоні України. *Регіональна економіка*. 2014. № 3. С. 217–227. URL: [file:///C:/Documents.../Downloads/regek_2014_3_23%20\(2\).pdf](file:///C:/Documents.../Downloads/regek_2014_3_23%20(2).pdf) (дата звернення 09.03.2020).
4. Лайко О. Інвестиційний потенціал регіону: ефективність використання та непродуктивний відтік капіталу. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2009. 433 с.
5. Лайко О. Концептуальні засади забезпечення сприятливого інституціонального середовища інвестиційної діяльності регіонів. *Вісник національного університету «Львівська Політехніка»*. 2016. № 847. С. 114–123. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34892/1/19_114-123.pdf (дата звернення: 03.04.2020).
6. Буркинський Б., Осипов В., Моліна О. та ін. Формування конкурентоспроможної економіки регіону Українського Причорномор'я : монографія. Одеса : НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, 2012. 492 с. URL: https://economics.opu.ua/files/scientific-base/monogr/filippova_balun.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
7. Про Стратегію впровадження моделі збалансованого розвитку України до 2030 року : Проект закону України від 20 серпня 2018 року № 9015-1. Ст 34. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html (дата звернення: 27.03.2020).

8. Україна 2030 : Доктрина збалансованого розвитку. 2-ге вид. Львів, 2017. 164 с. URL: <https://www.google.com/search?q=УКРАЇНА+2030%3A> (дата звернення: 27.03.2020).
 9. Hodson G.M. The Evolution of Institutions: An Agenda for Future Theoretical Research. *Constitutional Political Economy*. 2002. № 13(2). P. 111–127. URL: <http://www.geoffrey-hodgson.info/user/image/evolinstagenda.pdf> (дата звернення: 29.03.2020).
 10. Hammer J. The budgetary process with a use of modern approaches in cost management. *Acta universitatis agriculturae et silviculturae mendelianae brunensis*. 2016. Vol. 64. No. 3. P. 939–947. URL: https://acta.mendelu.cz/media/pdf/actaun_2016064030939.pdf (дата звернення: 29.03.2020).
 11. Kuran T. Why the Middle East is economically underdeveloped: historical mechanisms of institutional stagnation. *Department of Economics University of Southern California*. 2003. June 10. 40 p. URL: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnacx403.pdf (дата звернення: 05.04.2020).
 12. Сформовано всеукраїнський рейтинг інституційної спроможності і сталого розвитку громад. URL: <https://www.prostir.ua/?news=sformovano...tys-meshkantsiv-standom-na-01-01-2020-roku> (дата звернення: 20.04.2020).
 13. Портер М.Э. Конкуренция / пер. с англ. О. Пелявского и др. Истр. изд. Москва, 2005. 608 с.
 14. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : національна доповідь / за ред. Е. Лібанової, М. Хвесика. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с. URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/nas_dop_2015.pdf (дата звернення: 07.12.2019).
- References:**
1. JeBA (2018): Investycyjny klimat v Ukraїni vyjshov z negatyvnoi' ploshhyny [EBA: The investment climate in Ukraine has come out of the negative] AgroPortal. [AgroPortal.], 2018, July, 11. Available at: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/eba-investitsionny-klimat-v-ukraine-vyshel-iz-otritsatelnoi-ploskosti> (accessed 06 February 2020).
 2. Shul'c, S., Maksymchuk, M., Storonjans'ka, I. (2010) Evolucija paradygmy rajonuvannja ta ii' modernizacija v umovah reformuvannja prostorovo-institucijnoi' struktury ekonomiky Ukraїny. [The evolution of the zoning paradigm and its modernization in the context of reforming the spatial and institutional structure of the Ukrainian economy]. *Regional'na ekonomika* [Regional economy], no. 3, pp. 20–28. Available at: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe (accessed 20 April 2020).
 3. Ishhuk, S. (2014) Investycyjnyj proces i perspektyvy rozvytku vyrobnychoi' sfery u Zahidnomu regioni Ukraїny [Investment process and prospects of development of industrial sphere in the Western region of Ukraine] *Regional'na ekonomika*. [Regional economy]. No. 3, pp. 217–227. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2014_3_23 (accessed 09 March 2020).
 4. Lajko, O. (2009) Investycyjnyj potencial regionu: efektyvnist' vykorystannja ta neproduktyvnyj vidtik kapitalu [Investment potential of the region: efficiency of use and unproductive capital outflow]. Odesa, IPREED NAN Ukraїny. 433 p.
 5. Lajko, O. Konceptual'ni zasady zabezpechennja spryjatlyvogo instyucional'nogo seredovyshha investycyjnoi' dijal'nosti regioniv [Conceptual bases for ensuring a favorable institutional environment for the investment activity of the regions] *Visnyk Nacional'nogo universytetu "Lvivs'ka Politehnika"* [Vis. nat. Univ. "Lviv Polytechnic"], 2016, no. 847, pp. 114–123. Available at: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34892/1/19_114-123.pdf (accessed 03 April 2020).
 6. Burkyns'kyj, B., Osypov, V., Molina, O. (2012) Formuvannja konkurentospromozhnoi' ekonomiky regionu Ukraїns'kogo Prychornomor'ja: monogr. [Shaping the competitive economy of the Ukrainian Black Sea region: monogr]. NAN Ukraїny, Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekologichnyh doslidzhen' [NAS of Ukraine, Institute of Market Problems and Economic and Environmental Research]. Odesa, 492 p. Available at: https://economics.opu.ua/files/scientific-base/monogr/filippova_balun.pdf (accessed 10 March 2020).
 7. Strategija vprovadzhennja modeli zbalansovanogo rozvytku Ukraїny do 2030 roku (2018) [On the Strategy for the Implementation of the Balanced Development Model of Ukraine until 2030]. Proekt zakonu Ukraїny, no. 9015-1, art. 34. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html (accessed 27 March 2020).
 8. Ukraїna 2030: Doktryna zbalansovanogo rozvytku (2017) [Ukraine 2030: The Doctrine of Balanced Development], L'viv: Kal'varija, 164 p. Available at: <https://www.google.com/search?q=УКРАЇНА+2030%3A> (accessed 27 March 2020).
 9. Hodson G.M. (2002) The Evolution of Institutions: An Agenda for Future Theoretical Research. *Constitutional Political Economy*. № 13(2), pp. 111–127. Available at: <http://www.geoffrey-hodgson.info/user/image/evolinstagenda.pdf> (accessed 29 March 2020).
 10. Jiří Hammer (2016). The budgetary process with a use of modern approaches in cost management // *Acta universitatis agriculturae et silviculturae mendelianae brunensis*. Volume 64. Number 3, pp. 939–947. Available at: https://acta.mendelu.cz/media/pdf/actaun_2016064030939.pdf (accessed 29 March 2020).
 11. Kuran T. (2003) Why the middle east is economically underdeveloped: historical mechanisms of institutional stagnation. *Department of Economics University of Southern California*. June 10. 40 p. Available at: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnacx403.pdf (accessed 05 April 2020).
 12. Sformovano vseukrayins'kyj reytynh instytutsiynoyi spro-mozhnosti i staloho rozvytku hromad (2020). URL: <https://www.prostir.ua/?news=sformovano...tys-meshkantsiv-standom-na-01-01-2020-roku> (accessed 24 April 2020).
 13. Porter, M.E. (2005). *Konkurencija* [Competition]. Per. s angl. O. Peljavskogo i dr. M. : Vyl'jams, 608 p.
 14. Libanova, E., Hvesyk, M. (2014) Social'no-ekonomichnyj potencial stalogo rozvytku Ukraїny ta ii' regioniv: nacio-nal'na dopovid' [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: a national report]. K.: DU ІЕПСР НАН Ukraїny, 776 p. Available at: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/nas_dop_2015.pdf (accessed 07 December 2019).